

Forisek Péter

Informatika és ókortudomány

1997-ben New Yorkban konferenciát rendeztek „Computer Technologies and the Classics” címmel.¹ Az előadások azt vizsgálták, hogy milyen módon tudja az egyik legrégebb tudomány, az ókortudomány hasznosítani a modern informatika nyújtotta lehetőségeket. Az előadók egyetértettek abban, hogy az informatika már eddig is jelentősen megkönnyítette a kutatók és az oktatók munkáját is, mégis csupán egy hosszú fejlődés kezdeti szakaszában tartunk.

A bölcsész tudományok közül az ókortudomány az elsők között használta ki az informatika nyújtotta lehetőségeket (kitűnő példa erre a két nagy adatbázis a PHI és a TLG²). Mégis bár a későbbiekben voltak és vannak is jelentős kezdeményezések, egyelőre még nem tudjuk felmérni a lehetőségeinket és a már meglévőket sem tudjuk teljes mértékben kihasználni. A jelentősebb nyugat-európai és amerikai egyetemeken ma már az oktatás szerves részét képezik az informatikai kurzusok valamennyi tudományterületen belül. Az e-mail, a chat és az Internetes adatbázisok általánosan elterjedtek, vannak egyetemek, ahol a diákok egy része már nem is érintkezik másként tanáraival, témavezetőjével, csak a hálózaton keresztül.

Az ókortudósok számára elsősorban az antik auctorok műveinek CD-ROM, illetve Internetes adatbázisai jelentenek nagy segítséget, hiszen amíg régebben egy-egy "kisebb" görög, vagy latin auctor művének a megszerzése sokszor vagy teljesen lehetetlen volt, vagy csak hosszas utánajárással sikerült, addig ez napjainkban néhány gombnyomással elérhető. A szövegek interaktív változatai ugyanakkor jelentősen megkönnyítik egyes szavak, vagy akár kifejezések keresését, konkordanciák készítését és még hosszasan lehetne ecsetelni az előnyöket.

Az auctorokon kívül további lehetőséget jelentenek az epigráfiai és papirologiai adatbázisok, illetve az egyes múzeumok honlapjairól elérhető "interaktív múzeumok".

1 A konferencia anyaga elérhető a <http://www.colleges.org/ctts/ycc97.html> címen.

2 PHI CD-ROM 53: Latin auktorgyűjtemény, amelyben szabadon levelezhetünk a PH. Workpln nevű programmal.

TLG CD-ROM: Thesaurus Linguae Graecae. Görög auktorgyűjtemény, amelyben szabadon kereshetünk a TLG Workpln segítségével.

A primer forrásokon kívül szekunder irodalmat is találhatunk bőven az Interneten. A különféle lexikonok és enciklopédiák, interaktív könyvek mellett, ma már számos folyóirat nemcsak nyomtatásban jelenik meg, hanem az Interneten is. Ezekhez a dokumentumokhoz a különféle keresőprogramokkal juthatunk el (pl. Yahoo Ancient History, ARGOS, Ancient World Wide Web).

Az informatika nyújtotta lehetőségek tehát segíthetik, mind a kutatás, mind az oktatás hatékonyságát. Jelen ismertetés erre mutat be egy példát: a Debreceni Egyetem Ókortörténeti Tanszékének honlapját.

A honlapot 1997-ben hoztuk létre, azzal a céllal, hogy mind a debreceni történészhallgatók, mind a magyar és a nemzetközi ókortudomány felé a debreceni Ókortörténeti Tanszék információit közvetítse.

A honlap címe: <http://www.lib.klte.hu/klte/dep/ancient-history>

A honlap az alábbi fő elemekből épül fel:

- *A Tanszék adatai* (címek, telefon, fax, e-mail)
- *Oktatók*. A tanszék valamennyi oktatójának saját honlapja van. Ezek tartalmazzák az oktató tudományos önéletrajzát, publikációs jegyzékét, valamint az aktuális szemeszterben meghirdetett előadásaik és szemináriumok listáját.
- A történelem szakos hallgatók számára előírt *tanegységlista* ókortörténeti része.
- Az aktuális szemeszterben az Ókortörténeti Tanszéken meghirdetett *előadások és szemináriumok listája*. Az archívumban lehetőség nyílik 1997-ig visszamenőleg a tanszéken meghirdetett előadások és szemináriumok anyagát letölteni.
- Az egyes előadásokkal és szemináriumokkal kapcsolatos *információk* szintén megtalálhatók (időpontok, ZH-kkal kapcsolatos információk, tematika, kötelező és ajánlott irodalom, valamint az oktatók által készített egyéb segédanyagok, syllabusok).
- *Kollokviumi és szigorlati tételjegyzék és kötelező irodalom*.
- *Az Ókortörténeti Tanszék tanszéki könyvtárával kapcsolatos információk*. A könyvtár nyitvatartása. Állományadatok. A tanszéken megtalálható legfontosabb kézikönyvek és folyóiratok jegyzéke. Mivel a tanszéki könyvtár a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának Voyager katalógusát használja, ezért a tanszéki könyvtár könyv és folyóirat-állományának adatai az Interneten elérhetők.

(<http://www.lib.klte.hu/voyager/index.html>)

- *Tanszéki hírek*. Az Ókortörténeti Tanszék külföldi kapcsolatainak listája (az egyes egyetemek, illetve tanszékek honlapja – persze csak amennyi-

ben az illető egyetemek rendelkeznek saját honlappal – linkeken keresztül elérhető). A tanszéki kiadványok (Hungarian Polis Studies, valamint az Ókortudományi Értesítő) bibliográfiai adatai, a velük kapcsolatos információk.

- *Ókori „linkek”*. Néhány fontos, az ókortudománnyal foglalkozó nemzetközi és magyar honlap. A linkek között megtalálhatjuk a legfontosabb keresőprogramokat (Yahoo Ancient History, ARGOS, Ancient World Wide Web, Lacus Curtius), amelyekkel tetszőleges témára kereshetünk. Szerepelnek itt nagy tárhelyek, amelyek csoportosítják téma szerint az egyes honlapokat. Ezen kívül térképtárak, elektronikus folyóiratok és sok egyéb honlap linkjei szerepelnek.
- *Ókortudományi Értesítő (OKÉ)*. Az Debreceni Egyetem Ókortörténeti Tanszékének információs folyóirata, mely évente kétszer jelenik meg. A nyomtatott forma mellett, 1998-tól Web-változat is van. (Címe: <http://www.lib.klte.hu/klte/dep/ancient-history/oke1.html>)

Az OKÉ fő rovatai:

Utánpótlás: Ebben a rovatban az OTDK ókortudománnyal kapcsolatos díjnyertes dolgozatait, illetve kandidátusi-PhD disszertációk téziseit közlik.

Kiállítás: Az ókorral kapcsolatos magyarországi kiállításokkal kapcsolatban kaphatunk információkat.

Konferencia: Ókortudományi konferenciák beszámolóit.

Interantik: Számítógépes és Internetes adatbázisok, programok, honlapok.

Szigorúan titkos kiadványok: Ókori tárgyú – elsősorban egyetemi-kiadványok recenziója, bemutatása.

- *Hungarian Polis Studies (HPS)*. Az Ókortörténeti Tanszék idegen nyelvű sorozata. Ezen az oldalon az egyes kötetek bibliográfiai adatai, valamint a tartalomjegyzékek érhetőek el.

Az eddig bemutatott Weblapok az oktatáshoz nyújtanak hasznos segédeszközöket, a továbbiakban az Ókortörténeti Tanszék egy vállalkozását mutatnám be, amely az ókortörténészek számára nyújthat hasznos segédanyagot.

Corpus Inscriptionum Graecarum Pannonicarum. A pannoniai görög feliratok Internetes adatbázisa. (<http://www.lib.klte.hu/~pforisek/cigp/kovacs.html>)³

³ Részletes ismertetése: Forisek Péter: Corpus Inscriptionum Graecarum Pannonicarum (CIGP). Ókortudományi Értesítő 5. szám 2000, 32.

1998-ban jelent meg Kovács Péter szerkesztésében a Corpus Inscriptionum Graecarum Pannonicarum.⁴ Kovács Péter (a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatója) és a Debreceni Egyetem Ókortörténeti Tanszékének munkatársai, Németh György, Sipos Flórián és Forisek Péter együttműködése keretében 1999-ben elkészült a könyv Internetes változata.

A feliratok keresésére háromféle módon van lehetőségünk. Egy interaktív térképen antik, illetve modern városok kiválasztásával érhetjük el az adott településen található feliratok csoportját. Mivel a térkép betöltése hosszabb időt is igénybe vehet, ezért készült egy szöveges változat is, ahol Pannonia Superior és Pannonia Inferior városai ABC rendben, direkt linkekkel érhetőek el. A harmadik lehetőség a keresőrendszer, amelyről még lesz szó.

Az egyes városok feliratai az alábbi információkat tartalmazzák: a felirat képe, a felirat szövegének átírása (TLG Beta kóddal), az egyes feliratokhoz kapcsolódó szakirodalom, illetve kommentárok.

Az adatbázisban hamarosan lehetőség nyílik a szabad keresésre az alábbi módokon:

- a felirat száma
- ókori városok
- modern lelőhelyek
- személynevek

Terveinkben szerepel, hogy szabadon lehessen keresni bármely felirat bármely szavára.

Természetesen nem kell bemutatnom, hogy milyen haszna van az adatbázisnak, csupán néhányat emelnék ki ezek közül. A legfőbb haszna az, hogy bárki, a világ bármely pontján letöltheti bármelyik felirat fényképét és szabadon interpretálhatja azt. A másik fontos haszna az, hogy a feliratgyűjtemény szabadon bővíthető az új feliratokkal, szakirodalommal és interpretációkkal.

Az Ókortörténeti Tanszék honlapjával kapcsolatban örömmel veszünk bármilyen megjegyzést, észrevételt, vagy akár kritikát az alábbi e-mail címen: pforisek@giant.lib.klte.hu

⁴ Corpus Inscriptionum Graecarum Pannonicarum. Ed. by Péter Kovács with a supplement by György Németh and Flórián Sipos. Hungarian Polis Studies 3. Debrecen, 1998.